

IV. NOTY O KSIĄŻKACH

Opracowali: Daria Köcher [DK], Klaudia Puzio [KP], Karolina Rola [KR], Karolina Stec [KS], Małgorzata Psiuk [MP], Nicole Sowa [NS], Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska [SNB], Sebastian Wasiuta [SW], Żaneta Piotrowska [ŻP].

Marta Falkowska, *Empatia we współczesnej polszczyźnie*, Warszawa: Dom Wydawniczy ELIPSA, 2025, 472 s.

Monografia Marty Falkowskiej poświęcona jest funkcjonowaniu pojęcia EMPATIA we współczesnej polszczyźnie. Za cel pracy przyjęto opis językowych sposobów ujmowania empatii, rekonstrukcję jej obrazu utrwalonego w języku oraz analizę środków służących wyrażaniu postawy empatycznej w komunikacji. Podstawę materiałową pracy stanowią przede wszystkim dane pochodzące z Narodowego Korpusu Języka Polskiego, korpusu monitorującego MoncoPL oraz innych źródeł współczesnej polszczyzny. We wprowadzeniu przedstawiono przedmiot badań, stan badań, założenia metodologiczne oraz strukturę książki. Zwrócono uwagę na stopniowe przechodzenie rzeczownika *empatia* ze sfery terminologii psychologicznej do języka ogólnego i rosnącą obecność tego wyrazu w dyskursie publicznym.

Część I ma charakter teoretyczny. Przedstawiono w niej dzieje pojęcia empatii oraz sposoby jego rozumienia w różnych dyscyplinach naukowych. Omówiono najważniejsze koncepcje psychologiczne, filozoficzne i społeczne, a także zagadnienia związane z afektywnymi i poznawczymi aspektami empatii. Osobny, obszerny rozdział poświęcono dotychczasowym badaniom językoznawczym, w których empatia występuje zarówno jako przedmiot opisu, jak i narzędzie interpretacji zjawisk językowych. W części II centrum zainteresowania stanowi rzeczownik *empatia*. Przeanalizowano jego definicje słownikowe, historię, frekwencję i zakres użycia. Szczegółowo omówiono typowe połączenia wyrazowe, sposoby profilowania uczestników sytuacji empatycznej oraz językowe wykładniki subiekty, obiektu i przedmiotu empatii. Zrekonstruowano także sposoby konceptualizowania empatii obecne w tekstach oraz podjęto problem jej wartościowania. W rezultacie odtworzono obraz empatii utrwalaony w języku współczesnych użytkowników polszczyzny.

Przedmiotem części III są metafory pojęciowe związane z empatią. Zgromadzone wyrażenia metaforyczne uporządkowano według domen źródłowych, które służą konceptualizowaniu tego zjawiska. Analiza pozwoliła ukazać różnorodne sposoby obrazowania empatii i wydobyc te jej aspekty, które zostają uwypuklone w poszczególnych modelach metaforycznych. Część IV poświęcona została jednostkom należącym do gniazda słowotwórczego rzeczownika *empatia*. Omówiono najczęściej poświadczane w materiale derywaty, m.in. formacje przymiotnikowe, przysłówkowe i czasownikowe. Przeanalizowano ich znaczenia, frekwencję, stopień utrwalenia w polszczyźnie oraz relacje z wyrazem podstawowym. Szczególną uwagę zwrócono na czasownik *empatyzować* i przymiotnik *empatyczny* oraz ukazano ich miejsce w rozwijającym się zasobie słownictwa związanego z empatią.

W najobszerniejszej części V przedstawiono rzeczownik *empatia* na tle szerszego pola leksykalno-semantycznego. Zrekonstruowano pole nazw allocentrycznych stanów emocjonalnych i postaw, obejmujące między innymi *współodczuwanie*, *współczucie*, *rozumienie*,

solidarność, litość, miłosierdzie, inteligencję emocjonalną. W kolejnych rozdziałach przedstawiono charakterystyki semantyczne poszczególnych jednostek oraz analizę relacji łączących je z empatią. Celem tej części było określenie wspólnych komponentów znaczeniowych badanych nazw oraz wskazanie cech odróżniających empatię od innych allocentrycznych postaw i stanów emocjonalnych.

W części VI analizie poddano jednostki werbalne oznaczające przyjmowanie perspektywy innej osoby. Szczegółowym badaniem objęto czasowniki odnoszące się do procesów rozumienia, współodczuwania i wczuwania się w sytuację drugiego człowieka. Rozważania skoncentrowano na sposobach językowego ujmowania relacji między uczestnikami sytuacji empatycznej oraz na semantycznych właściwościach poszczególnych jednostek.

Część VII dotyczy językowego wyrażania empatii w komunikacji. Omówiono środki i strategie wykorzystywane do sygnalizowania empatycznego nastawienia wobec rozmówcy, a także sposoby budowania empatycznego punktu widzenia w interakcji. Analizą objęto zarówno pojedyncze wykładniki językowe, jak i bardziej złożone schematy komunikacyjne związane z okazywaniem zrozumienia, wsparcia i współuczestnictwa w przeżyciach innych osób. Monografię zamykają wnioski końcowe, bibliografia oraz indeks. [MP]

Stanisław Kiełtyka, OCist, *Gawędy o życiu błogosławionego Wincentego Kadłubka. Szkice*, wstęp o. Szymon Warciak, opracowanie tekstu, nota redakcyjna Zofia Cygał-Krupa, Szczyrzyc–Kraków: Wydawnictwo Księgarnia Akademicka, 2025, 161 s.

Gawędy o życiu błogosławionego Wincentego Kadłubka to utwór prozatorski, który – jak wynika z użytej w tytule nazwy gatunkowej – jest rodzajem bazującego na faktach i legendzie luźnego opowiadania pisanego prozą lub wierszem. Całość została podzielona na 15 rozdziałów, w których kolejno przedstawiono etapy życia oraz twórczego dzieła mistrza Wincentego, pierwszego rodzimego uczonego i pisarza, którego *Kronika* jest uważana za fundament kultury narodowej i dzieło mające niewątpliwy wpływ na świadomość historyczną i wspólnotową Polaków. Podobną do gawędy funkcję w publikacji pełnią ilustracje, na których bł. Wincenty ukazany został jako dziecko, u stóp swojej matki, jako mnich piszący tekst, jako mnich otrzymujący sacre biskupią, cysters kłęczący przed ukazującą mu się niebiańską postacią Matki Bożej oraz jako człowiek w momencie śmierci. Autorem gawędy o Wincentym Kadłubku jest o. Stanisław Kiełtyka – opat cystersów w Szczyrzycu, doktor historii, nauczyciel i wychowawca młodzieży, autor publikacji o św. Franciszku z Asyżu i św. Bernardzie z Clairvaux. [ŻP]

Lingwistyczne badania nad dyskursem. Kompendium, red. Waldemar Czachur, Artur Rejter, Marta Wójcicka, Kraków: Towarzystwo Autorów i Wydawców Prac Naukowych Universitas, 2024, 916 s.

Opracowanie o szerokich ambicjach, obejmuje zakresowo nie tylko syntezę lingwistycznych, prowadzonych współcześnie, badań nad dyskursem. W warstwie historycznej informuje o dziejach refleksji dyskursologicznej w językoznawstwie; określa także horyzont możliwych przyszłych badań zorientowanych na dyskurs. Książka liczy 73 rozdziały, zorganizowane w sześciu częściach: *Dyskurs a inspiracje teoretyczne i metodologiczne*, *Analiza dyskursu w naukach społecznych i humanistycznych*, *Dyskurs a subdyscypliny i metody lingwistyczne*, *Dyskurs a kategorie językowe*, *Dyskurs a kategorie kulturowe*, *Dyskurs a media*, *Dyskurs a domeny życia społecznego* [SW].

„Literatura Ludowa”, 2025, t. 69, nr 1–2, 208 s.

Temat przewodni numeru brzmi *Stories of faith*. W dziale artykułów opublikowano dziewięć prac poświęconych tekstom (opowieściom, narracjom) na temat różnorodnych fenomenów kulturowych – między innymi: bułgarskiej wieszczki znanej jako Prepodobna Stojna; postaci świętego Rocha; mieszanii tradycyjnego chrześcijaństwa z duchowością New Age podczas warsztatów jogi. Numer zamykają cztery teksty w dziale recenzji i omówień. [SW]

„Literatura Ludowa” 2025, t. 69, nr 3–4, 250 s.

Numer zawiera materiały z konferencji *Przeszłość – fantazmat – fantazja*, zorganizowanej w Uniwersytecie Mikołaja Kopernika w lutym 2025 r., i tak też brzmi jego temat przewodni (*The past – phantasms – fantasies*). Analizy dotyczą szeroko pojętych tekstów kultury – literackich (np. klasycyzująca twórczość poetycka Krzysztofa Koehlera, powieści Jacka Komudy i Andrzeja Pilipiuka, Ignacego Karpowicza, Zyty Rudzkiej), filmowych (serial *1670*) i literacko-wizualnych („zwrot ku morzu” jako postulat metodologiczny w badaniach kultury polskiej oraz analiza znaczenia książki reportażowej o zatonięciu promu „Jan Heweliusz” podczas silnego sztormu zimą 1993 roku i nawiązującego do tego wydarzenia serialu telewizyjnego) oraz tekstowo-wizualnych (historia kultury polskiej widziana przez pryzmat etykiet wódki na półce w polskim sklepie: *Zytnia, Luksusowa, Wyborowa, Żołądkowa, Lubelska, Saska, Barmańska, Absolut, Amundsen, Finlandia, Belvedere, Björn, Żubr, Żubrówka, Bocian, Wataha, Dzika Kaczka; Orkisz, Krupnik, Żurek; Stumbras, Gool, Bohema; Soplica, Adam Mickiewicz, Chopin, Pan Tadeusz, Juliusz Słowacki, Ogiński, Wokulski [bimber], Witkacy [śliwkowa]* – mieszanina sarmatyzmu, romantyzmu i postromantyzmu). W dziale recenzji natomiast – omówienia czterech książek. [SW]

Nizšaja mifologija slavjan. Ètnolingvističeskie očerki, red. Marina M. Valencova (otv. red.), Ludmiła N. Vinogradova, Aleksandr V. Gura, Svetlana M. Tolstaja, Moskva: Indrik, 2025, 668 s.

Publikacja przynosi całościowy, monograficzny opis słowiańskich systemów demonologicznych z uwzględnieniem ich specyfiki regionalnej. Pozycja jest syntezą szeroko zakrojonych badań obejmujących gromadzenie, klasyfikację i analizę materiałów dotyczących słowiańskiej mitologii ludowej. W opracowaniach wykorzystano bogaty materiał terenowy zgromadzony przez autorów. Opracowania dotyczące demonologii Rosjan, Białorusinów i Ukraińców są autorstwa L.N. Winogradowej, Polaków – S.M. Tolstojowej, Słowaków, Czechów i Morawian – M.M. Walencowej, Łużyczan – A.W. Gury, Słoweńców – M.W. Jasińskiej i M.M. Walencowej, Chorwatów i Serbów – A.A. Płotnikowej, Bułgarów – O.W. Terfiłowej, Macedońców – A.I. Cziwarziny. Osobny szkic, którego autorką jest L.N. Winogradowa, poświęcono demonologii Polesia, badanej podczas wypraw etnolingwistycznych z lat 70. i 80. XX wieku, kierowanych przez akademika N.I. Tolstoja. Publikacja zawiera również tekst K.A. Klimowej o mitologii nowogreckiej, która wywarła istotny wpływ na słowiańskie wyobrażenia mityczne, w szczególności Słowian południowych. Całość została zaopatrzona we wstęp i zakończenie autorstwa M.M. Walencowej, wykaz używanych skrótów, indeksy słowiańskiej i greckiej leksyki mitologicznej, mapy słowiańskich regionów etnograficznych, bibliografię (tj. podstawowe źródła dotyczące słowiańskiej „niższej” mitologii) oraz w informacji bibliograficzne o pierwodrukach poszczególnych pozycji. Monografia bogata w treści i pięknie edytorsko dopracowana z całą pewnością stanowić będzie cenne źródło dla folklorystów, etnolingwistów i historyków, a także badaczy mitologii i pasjonatów słowiańskiej kultury ludowej [SNB].

Prawda, kłamstwo, przemilczenie w literaturze pięknej i wybranych tekstach kultury, red. Magdalena Wanot-Miśtura, Elżbieta Wierzbicka-Piotrowska, Warszawa: Dom Wydawniczy ELIPSA, 2024, 178 s.

Monografia stanowi pokłosie IV Ogólnopolskiej Konferencji Naukowej z cyklu „Przekraczanie granic języka”, która odbyła się 16–17 września 2022 roku na Wydziale Polonistyki Uniwersytetu Warszawskiego. Gromadzi artykuły językoznawców i literaturoznawców poświęcone problematyce prawdy, kłamstwa oraz przemilczenia, rozpatrywanej zarówno w perspektywie teoretycznej, jak i na materiale tekstów literackich, publicystycznych oraz innych tekstów kultury. Autorzy podejmują refleksję nad aksjologicznym wymiarem języka, odpowiedzialnością za słowo oraz rolę prawdy w komunikacji społecznej.

Tom składa się z trzech części. Pierwsza, zatytułowana „Prawda i kłamstwo – podstawy teoretyczne”, zawiera dwa artykuły wprowadzające. Jadwiga Puzynina w tekście *Co się dzieje z prawdą dziś?* podejmuje refleksję nad współczesnym rozumieniem pojęcia prawdy i jej miejscem w życiu społecznym. Jolanta Antas w artykule *O kłamstwie i zakłamaniu* analizuje zależności między tymi pojęciami oraz wskazuje ich językowe i etyczne aspekty.

Druga część monografii, „Poetyckie próby wyrażenia niewyraźnej prawdy”, skupia się na literackich i artystycznych sposobach przedstawiania prawdy. Teresa Dobrzyńska w artykule *Wypowiedzi metaforyczne wobec opozycji „prawda – fałsz/kłamstwo”* rozważa status metafory jako środka przekazu treści prawdziwych i fikcyjnych. Lucyna Bagińska analizuje motyw Veritas w poezji i malarstwie, zestawiając utwór Zofii Gordziałkowskiej z obrazem Arnolda Böcklina. Ewa Juszcak omawia znaczenie milczenia w poezji Anny Kamieńskiej, ukazując jego wymiar etyczny i mistyczny. Tomasz Wójcik podejmuje problem przemilczanych toponimów – analizuje źródła i funkcje poetyckiej nieobecności nazw miejscowych w literaturze.

Najobszerniejszą część tomu stanowi dział „Literackie i publicystyczne ujęcia prawdy i kłamstwa”. Elżbieta Brandenburska, odwołując się do powieści *Empuzjon* Olgi Tokarczuk, rozważa prawo jednostki do własnych prawd i przemilczeń. Anna Cegiela analizuje współczesne rozumienie patriotyzmu w mediach i debacie publicznej, zwracając uwagę na zmienność znaczeń tego pojęcia. Regina Nagadowska przedstawia problem prawdy w powieści sensacyjno-kryminalnej – wskazuje, że jej odkrywanie stanowi jeden z podstawowych elementów konstrukcyjnych gatunku. Joanna Wenck omawia *Fotoplastikon* Jacka Dehnela, koncentrując się na relacjach między prawdą, pamięcią i fikcją literacką. Tom zamyka artykuł Elżbiety Wierzbickiej-Piotrowskiej poświęcony motywowi demaskowania kłamstwa w wybranych tekstach literackich. Autorka analizuje strategie stosowane przez bohaterów próbujących wykryć nieprawdę oraz zastanawia się nad możliwością istnienia tzw. kłamstwa idealnego. [KP]

„Rozprawy Komisji Językowej”, t. LXXIII, *Językowy krajobraz Polski. Wyrazy pospolite i nazwy własne*, red. Irena Jaros, Halina Kurek, Stanisław Cygan, Łódź: Łódzkie Towarzystwo Naukowe, 2025, <https://doi.org/10.26485/RKJ/2025/73>, 604 s.

Tom dedykowany prof. Halinie Pelcowej z okazji jej 75. urodzin, stąd tematyka opublikowanych w nim artykułów nawiązuje do wątków tematycznych dorobku naukowego jubilatki. Charakter biobibliograficzny ma artykuł Stanisława Cygana *Ze Szczębrzeszyna na katedrę Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Szkic do portretu profesor Haliny Pelcowej*. Następujące po nim artykuły obejmują szeroki zakres zagadnień z zakresu dialektologii, historii języka, leksykografii gwarowej i etnolingwistyki. Znajdują się tu zarówno

opracowania ogólne (np. *Chłopskie pole jako wartość* Haliny Kurek, *Młodość i starość według mieszkańców wsi* Anny Tyrpy, studia dotyczące ludowego obrazu świata autorstwa Stanisławy Niebrzegowskiej-Bartmińskiej czy Joanny Szadury), jak i prace szczegółowe, poświęcone bądź jakiemuś polu tematycznemu słownictwa, bądź pojedynczym wyrazom (np. *brejidak*, *kałmuk*, *totyz* czy *zajda*). [SW]

Różne języki – różne metodologie – jedno Towarzystwo. W 100-lecie Polskiego Towarzystwa Językoznawczego, red. Anna Kozłowska, Tomasz Mika, Kraków–Zaganańsk: Instytut Języka Polskiego PAN, Pewne Wydawnictwo, 2025, 288 s.

Przypadająca w 2025 roku setna rocznica utworzenia Polskiego Towarzystwa Językoznawczego upamiętniona została „pierwszą publikacją zwartą poświęconą PTJ”, jak piszą o niej we wstępie redaktorzy tego tomu. Poszczególne części tej książki poświęcono historii PTJ, jego teraźniejszości, władzom oraz honorowym członkom Towarzystwa. Od strony wydawniczej przedsięwzięcie ma charakter monograficzno-albumowy, jest to bowiem książka wydrukowana na kredowym papierze matowym, z kolorowymi ilustracjami, w twardej oprawie. [SW]

Słownik gwary i kultury Kujaw, red. Zofia Sawaniewska-Mochowa i Krzysztof Kołatka, t. 2, Bydgoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego, 2025, 536 s.

Tom drugi *Słownika gwary i kultury Kujaw* ukazuje się osiem lat po wydaniu tomu pierwszego (2017) i obejmuje hasła na litery od *I* (*icy* ‘określenie kogoś, kto ma duży apetyt, kto może dużo zjeść’) do *P* (*pytocie* ‘widoczne pęcherzyki na skórze wypełnione ropą lub inną podobną substancją; krosty’), sporządzone przez czworo autorów (Mirosława Wronkowskiego-Dimitrowa, Zofia Sawaniewska-Mochowa, Krzysztof Kołatka, Anna Paluszak-Bronka). Jest to słownik dyferencjalny, obejmuje leksykę od drugiej połowy XIX wieku do czasów współczesnych. W aneksach podano uzupełnienie 23 haseł do tomu I, kolorową dokumentację fotograficzną, mapy regionu. [SW]

Katarzyna Smyk, *Wartości a niematerialne dziedzictwo kulturowe. Aksjosemiotyczne studium Wigilii Bożego Narodzenia*, Lublin: Wydawnictwo UMCS, 2025, 224 s.

Publikacja wpisuje się w nurt kulturoznawstwa aksjologicznego o orientacji antropologicznej oraz aksjosemiotyki kultury i stanowi kulturoznawcze opracowanie poświęcone analizie systemów wartości związanych z niematerialnym dziedzictwem kulturowym (na przykładzie Wigilii Bożego Narodzenia). Autorka bada aksjologiczny wymiar praktyk kulturowych oraz sposoby ich interpretowania przez depozytariuszy tradycji. K. Smyk rozwija i modyfikuje wybrane teorie kulturoznawcze, proponując zarazem własne narzędzia badawcze do analizy wartości w obrębie dziedzictwa niematerialnego. Struktura książki obejmuje trzy rozdziały. W pierwszym z nich autorka przedstawia motywacje podjęcia problematyki wartości w kontekście niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W drugim rozdziale odwołuje się do pierwszej oryginalnej polskiej kulturoznawczej teorii kultury autorstwa Stanisława Pietraszki i wskazuje obszary styczne między tą koncepcją a niematerialnym dziedzictwem kulturowym. Ostatni rozdział stanowi analiza wypowiedzi depozytariuszy tradycji wigilijnych, która została przeprowadzona w odniesieniu do trzech segmentów aksjosemiotycznej definicji niematerialnego dziedzictwa kulturowego. W zakończeniu autorka powraca do

podstawowych zagadnień podjętych w książce, wskazując na możliwość łączenia instytucjonalnego dyskursu dziedzictwa z oddolnymi perspektywami jego depozytariuszy. Podkreśla także znaczenie aksjologicznego ujęcia dziedzictwa oraz wskazuje dalsze kierunki badań, w tym zastosowanie zaproponowanego w pracy narzędzia analityczno-interpretacyjnego do innych przejawów niematerialnego dziedzictwa kulturowego i analiz porównawczych. [DK]

Maria Wojtak, *Styl religijny we współczesnej polszczyźnie (perspektywa funkcjonalna, generyczna i dyskursywna)*, Tarnów: Wydawnictwo Biblos, 2025, 368 s.

Monografia poświęcona jest stylowi religijnemu we współczesnej polszczyźnie, ujmowanemu jako odmiana języka kształtowana w komunikacji organizowanej przez Kościół katolicki. Autorka podejmuje w niej próbę scalenia, zmodyfikowania i uzupełnienia dotychczasowej wiedzy lingwistycznej na ten temat. Przyjmuje funkcjonalne rozumienie stylu jako zbioru wyznaczników (cech) ekstralingwistycznych oraz realizujących je środków językowych i pozajęzykowych, odniesionych do określonej przestrzeni komunikacyjnej; jego funkcje pojmuje przy tym jako skonwencjonalizowane, usankcjonowane tradycją zadania komunikacyjne danej sfery. Styl ogląda z dwóch perspektyw: wewnętrznej (deskryptywnej, opisującej zbiory cech i wykładników) oraz zewnętrznej (dyferencjalnej, eksponującej odrębność wobec innych stylów) i traktuje go jako kategorię dynamiczną, osadzoną w dyskursie, choć zyskującą zarazem wymiar rezultatywno-statyczny. Trzon jej koncepcji stanowią trzy dopełniające się perspektywy badawcze: funkcjonalna (stylistyczna), generyczna (genologiczna) i dyskursywna (dyskursologiczna), które wyznaczają zarazem układ całej pracy: (1) w perspektywie funkcjonalnej styl religijny przedstawiany jest jako odmiana polszczyzny; autorka omawia jego polimorficzność i polaryzację, konstelację cech i wykładników, stylowy konserwyzm, czyli wersję tradycyjną, wybrane tendencje modernizacyjne oraz przejawy polaryzacji: styl urzędowy (urzędowo-prawny) w komunikacji kościelnej i styl medialny; (2) w perspektywie generycznej styl oglądany jest przez pryzmat gatunków i ich stylów; po omówieniu źróbł teorii genologicznej i ogólnej charakterystyki gatunków religijnych Wojtak pokazuje styl religijny jako mozaikę stylów i gatunków z religijnej sfery komunikacyjnej oraz z różnych innych sfer: gatunków urzędowych funkcjonujących w komunikacji kościelnej i gatunków prasy religijnej, tj. komunikatów z gazety parafialnej i wypowiedzi z gazety ewangelizacyjnej; (3) w perspektywie dyskursywnej styl religijny ujmowany jest na tle przemian dyskursu; autorka rozpatruje dyskurs podstawowy (tożsamościowy) wobec polimorficzności stylu oraz dyskursy towarzyszące, których zetknięcie, z dyskursem urzędowym i z dyskursem medialnym (prasowym), prowadzi do polaryzacji stylowej. Wykorzystany materiał ilustracyjny ma charakter egzemplaryczny; autorka świadomie rezygnuje z metod ilościowych zarówno w jego doborze, jak i analizie. Wywód zamyka zakończenie, a tom uzupełniają: literatura przedmiotu, spis stosowanych skrótów, spis ilustracji i tabel, słowniczek wybranych terminów oraz streszczenie. Publikacja stanowi ważny głos w dyskusji nad współczesną religijną odmianą polszczyzny i powinna zainteresować zarówno językoznawców, jak i badaczy szeroko rozumianej humanistyki. [KR]

Z polskich studiów slawistycznych. T. 14. *Prace na XVII (ekstraordynaryjny) Międzynarodowy Kongres Slawistów w Paryżu w roku 2025*. Cz. 1. *Literaturoznawstwo i kulturoznawstwo*, red. Ryszard Grzesik, Dorota Krystyna Rembiszewska, Warszawa: Polska Akademia Nauk – Komitet Słowianoznawstwa, Instytut Slawistyki PAN, 2025, 229 s.

Czternasty tom serii *Z polskich studiów slawistycznych* stanowi oficjalną prezentację dorobku polskiego środowiska naukowego przygotowaną na XVII Międzynarodowy Kongres Slawistów w Paryżu. Publikacja, dedykowana pamięci prof. Janusza Siatkowskiego (1929–2025), w całości koncentruje się na zagadnieniach literaturoznawczych, kulturoznawczych oraz historycznych.

W tomie zamieszczono studia teoretyczne z zakresu metodologii slawistycznej (Lech Miodyński) oraz translatoryki (Tamara Brzostowska-Tereszkiewicz). Problematykę tożsamości narodowej w literaturze na przykładzie twórczości Franza Kafki i Brunona Schulza analizuje Agata Firlej, natomiast Dorota Gil bada serbską myśl irracjonalną. Wpływ idei Herderowskiej arkadii słowiańskiej na fascynację Orientem wskazuje Hanna Ratuszna. Istotne miejsce zajmują studia nad kulturą i literaturą rosyjską, w tym nad kondycją dzisiejszej inteligencji (Małgorzata Abassy), emigracją antysowiecką (Maria Cymborska-Leboda), a także analizy współczesnego piśmiennictwa białoruskiego (Siergiej Kowalow) i ukraińskiego (Anna Horniatko-Szumiłowicz). W kręgu zainteresowań autorów znalazły się również zagadnienia medialne i filmoznawcze (Agata Krzywdzińska, Beata Waligórska-Olejniczak, Anna Boguska).

Kolejny blok prac poświęcono literaturze czecosłowackiej (Joanna Goszczyńska), myśli bułgarskiej i bałkańskiej (Ewelina Drzewiecka, Grażyna Szwat-Gylybowa, Anna Engelking) oraz tradycjom ezoterycznym w PRL-u (Monika Bednarczuk). Tom uzupełniają artykuły o charakterze historycznym i kulturowym, dotyczące kronik węgierskich (Ryszard Grzesik), przekładów dzieł Jana Amosa Komenskigo (Klaudia Koczur-Leik), doktryny islamu w prawosławiu (Marzanna Kuczyńska), spuścizny Filipa Orlika i Franciszka Rakoczego II (Walentyna Sobol, Dawid Bzorek) oraz wpływów irańskich na twórczość Adama Mickiewicza (Zbigniew Kaźmierczyk). Książkę zamykają streszczenia w języku polskim i angielskim. [NS]

Z polskich studiów slawistycznych. T. 14. *Prace na XVII (ekstraordynaryjny) Międzynarodowy Kongres Slawistów w Paryżu w roku 2025*. Cz. 2. *Językoznawstwo*, red. Stanisława Niebrzegowska-Bartmińska, Dorota Krystyna Rembiszewska, Warszawa: Polska Akademia Nauk – Komitet Słowianoznawstwa, Instytut Slawistyki PAN, 2025, 273 s.

Publikacja jest dedykowana pamięci prof. Janusza Siatkowskiego (1929–2025) i zawiera artykuły ukazujące wybrane współczesne polskie badania językoznawcze. Problematyka tekstów jest różnorodna, autorzy podejmują kwestie przeszłości i teraźniejszości językowej Słowiańszczyzny oraz wspólnotowości i odrębności kulturowej i tożsamościowej, a swoje analizy wpisują w bogaty kontekst kulturowy, historyczny i socjologiczny.

W tomie znajdziemy refleksje Tadeusza Lewaszkiewicza na temat misji Cyryla i Metodego na Morawach w kontekście ich udziału w powstawaniu najważniejszych ksiąg kościelnych, a także przeprowadzoną przez Renatę Burą analizę dziedzictwa leksykalnego epoki Pfula we współczesnym języku górnołużyckim. Znajdziemy tu również rozważania Doroty Krystyny Rembiszewskiej i Janusza Siatkowskiego na temat parametrów chronologicznych w badaniu leksyki na pograniczu polsko-wschodniosłowiańskim oraz refleksje Mirosława Jankowiaka

dotyczące słownictwa z zakresu gospodarki rolnej w gwarach białoruskich pogranicza bałtycko-słowiańskiego. W książce pojawia się także podjęta przez Nicole Dołowy-Rybińską kwestia etnolingwistycznej żywotności wspólnot posługujących się językami kolateralnymi w Polsce oraz analiza typów reduplikacji w etnolekcie gorańskim Natalii Długosz.

Publikacja zawiera również studia nad gwarami polskimi i słowiańskimi. Przemysław Dębowski i Jadwiga Waniakowa skupiają się na leksykalnych zapożyczeniach romańskich w gwarach słowiańskich, Jerzy Sierociuk na aktualnych badaniach w zakresie polskiego słowotwórstwa gwarowego, a Irena Jaros na analizie wybranych leksykalnych jednostek gwarowych. W ten sam obszar tematyczny wpisują się również badania Błażeja Osowskiego na temat sytuacji gwar w opinii polskich i czeskich internautów oraz analiza zjawiska przełączania i mieszania kodów w kontakcie polsko-wschodniosłowiańskim na przykładzie polskiej wsi Wierszyna na Syberii Michała Głuszkowskiego.

Znaczną część publikacji stanowią artykuły poświęcone kulturze piśmienniczej Tatarów litewskich, opisujące wpływ tekstów cerkiewnosłowiańskich na ich twórczość arabograficzną (Ałła Kozhinowa), podobieństwa i różnice między manuskryptami tatarskich i bałkańskich muzułmanów (Anna Cychnerska, Joanna Kuźwicka-Kamińska) oraz problemy związane z datowaniem rękopisów Tatarów Wielkiego Księstwa Litewskiego (Joanna Kulwicka-Kamińska, Czesław Łapicz).

Publikacja podejmuje także tematykę polskiej fleksji nominalnej XXI wieku (Halina Kurek), wpływu języka polskiego i rosyjskiego na kształtowanie się normy języka białoruskiego (Anna Berenika Siwierska), zanikania imion staropolskich (Maria Trawińska) oraz dziejów polskiego słownictwa (Katarzyna Wojan). Osobną część pracy stanowią rozprawy z zakresu etnolingwistyki i etymologii, ukazujące pochodzenie słowiańskich wykładników „prawdy” (Piotr Sobotka), słowotwórstwa gniazdowego w badaniu językowego obrazu świata (Iwona Burkacka), problematyki konfesyjnej mapy świata w świadomości wielowyznaniowej wspólnoty regionalnej Śląska Cieszyńskiego (Zbigniew Greń) oraz analizy egodokumentów kobiecych jako źródła materiałów do badań etnolingwistycznych (Zofia Sawaniewska-Mochowa). Artykuł Rafała Zarębskiego dotyczący nazw własnych w egodokumentach francusko-polskich i polsko-francuskich oraz Julii Mazurkiewicz-Sulkowskiej opisującej językowe wykładniki rezerwy prawdziwościowej w teczach służb bezpieczeństwa Polskiej Rzeczypospolitej Ludowej i Ludowej Republiki Bułgarii mają natomiast charakter komparacyjny. [KS]